

Wykorzystanie w rolnictwie produktów ubocznych

Punktem wyjścia dla dalszych rozważań jest instytucja prawna „produktu ubocznego”. Zwrócić tu należałoby uwagę przede wszystkim na istotne przepisy ustawy o odpadach, które dotyczą właśnie produktów ubocznych.

Pojęcie to odnosi się do pozostałości procesu produkcyjnego, mających pewne cechy użytkowe, które mogą być wykorzystane dla określonych zastosowań, bez konieczności stosowania szczególnych warunków bezpieczeństwa, jakie przepisy wprowadzają dla działań polegających na przetwarzaniu odpadów. Według art. 5 dyrektywy nr 2008/98 (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy – Dz. Urz. UE L 312 z 22 listopada 2008 r. s. 3), „produkt uboczny” to substancja lub przedmiot, powstające w wyniku procesu produkcyjnego, którego podstawowym celem nie jest ich produkowanie.

Jasno określone kryteria

Takie substancje lub przedmioty mogą być uznane za produkty uboczne, a więc nie za odpady, jeżeli zostaną łącznie spełnione kryteria wskazane w art. 5 ust. 1 ustawy o odpadach. Przepis wylicza następujące okoliczności, które należy wziąć pod uwagę:

- ▶ dalsze wykorzystywanie danej substancji lub tego przedmiotu jest pewne,
- ▶ dana substancja lub przedmiot mogą być wykorzystywane bezpośrednio bez jakiegokolwiek dalszego przetwarzania innego niż normalna praktyka przemysłowa,
- ▶ dana substancja lub przedmiot są produkowane jako integralna część procesu produkcyjnego,
- ▶ dalsze wykorzystywanie będzie zgodne z prawem, tzn. dana substancja lub przedmiot spełniają wszelkie istotne wymagania dla określonego zastosowania w zakresie produktu, ochrony

środowiska i zdrowia ludzkiego, i nie doprowadzi do ogólnych niekorzystnych oddziaływań na środowisko lub zdrowie ludzi.

Dyrektywa dopuszcza także możliwość doprecyzowania tych kryteriów, z zachowaniem jednak pewnych warunków, zarówno materialnych, jak i proceduralnych, w drodze aktu Komisji.

W oparciu o te założenia do ustawy o odpadach wprowadzone zostały przepisy zawarte w art. 10-12, wprowadzające tryb postępowania związany z uznawaniem pozostałości z procesów produkcyjnych za odpady. Najważniejszym elementem tych przepisów jest założenie, że uznanie za produkt uboczny wymaga zgody marszałka województwa, mającej postać tzw. zgody dorozumianej (wyrażanej w drodze milczącej zgody po analizie odpowiedniego wniosku zainteresowanego podmiotu). Uzyskanie takiej zgody w odniesieniu do określonej substancji (pozostałości pewnego procesu produkcyjnego) powoduje wyłączenie tej pozostałości z kategorii odpadów, w konsekwencji wytwarzane z niej następnie produkty nie mają także charakteru odpadów. Pozostałość musi spełniać wymagania określone w art. 10 ustawy (analogiczne do wymagań wskazanych dyrektywą), ustawa daje ministrowi upoważnienie do określenia rozporządzeniem wykonawczym szczegółowych kryteriów dotyczących uznania przedmiotu lub substancji za produkt uboczny. Rozporządzenie takie dotychczas nie zostało wydane.

Zamiar pozbycia się

Nie wnikając się bliżej w treść przepisów dotyczących trybu wyrażania przez marszałka zgody na uznanie danej pozos-

tałości produkcyjnej za produkt uboczny, należałoby podkreślić główną ideę tej konstrukcji prawnej. Wprowadzenie jej miało na uwadze przede wszystkim dopuszczenie nieobejmowania kategorią „odpad” takich substancji czy przedmiotów, które powstając w wyniku pewnego procesu produkcyjnego jako jego pozostałość, nie muszą być traktowane jako właśnie odpad (w oparciu o zawarte w definicji odpadu pojęcie „zamiaru pozbycia się”), ale mogą być traktowane jako produkt (przedmiot użyteczny), chociaż proces produkcyjny nie jest nastawiony na wytworzenie tego właśnie produktu. Nie ma więc w tej sytuacji „zamiaru pozbycia się”, jest natomiast zamiar użytecznego wykorzystania. Warunkiem uznania za produkt uboczny jest użyteczność substancji czy wyrobu, ich przydatność do określonego sposobu wykorzystania. To wykorzystanie musi być prowadzone w sposób bezpieczny dla ludzi i środowiska oraz zgodny z prawem, co wytwórca substancji czy przedmiotu o charakterze pozostałości musi wykazać oraz później zrealizować. Dla wykazania spełnienia warunków ustawa o odpadach wymaga przedłożenia odpowiednich dowodów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 10.

Warunkiem uznania substancji lub produktu za produkt uboczny jest możliwość ich bezpośredniego wykorzystania „bez jakiegokolwiek dalszego przetwarzania innego niż normalna praktyka przemysłowa” (art. 5 ust. 1 pkt 2 dyrektywy 2008/98, art. 10 pkt 2 ustawy o odpadach). Warunek ten należałoby odczytywać w ten sposób, że stan i właściwości substancji lub produktu uznawanego za produkt uboczny są tego rodzaju, że nie jest konieczne

wcześniejsze przeprowadzenie działań umożliwiających ich wykorzystanie jako użytecznego produktu. Ma to pozwolić na bezpośrednie wykorzystanie, co jest oczywiste, ale także na wykorzystanie w danym stanie (bez przetwarzania zmieniającego właściwości) jako „pół-produktu”, a więc jako składnika włączanego do innego produktu i w ramach tego produktu wykorzystywanego. Użycie we wskazanych przepisach słowa „przetwarzanie” należałoby interpretować jako wymóg braku konieczności poddawania pozostałości działaniom charakterystycznym dla postępowania z odpadami (termin „przetwarzanie” jest przez przepisy o odpadach niejako zarezerwowany dla działań właściwych dla zagospodarowania odpadów).

Działania zgodne z prawem

Zwrócenie uwagi na wymagania, jakie musi spełniać pozostałość z procesu produkcyjnego, ma na celu rozważenie pytania, jakiego rodzaju działania są prawnie możliwe w ramach wykorzystywania produktu ubocznego. Działania te muszą być wskazane we wniosku o uznanie substancji czy produktu za produkt uboczny (art. 11 ust. 3 w związku z art. 10 ustawy o odpadach) i przyjęć należałoby, że wyrażenie przez marszałka gminy na takie uznanie jest

równocześnie określeniem dopuszczalnych sposobów wykorzystania produktu ubocznego. Równocześnie jednak dana substancja lub przedmiot muszą spełniać „wszystkie istotne wymagania, w tym prawne, w zakresie produktu, ochrony środowiska oraz życia i zdrowia ludzi, dla określonego wykorzystania tych substancji lub przedmiotów” (art. 10 pkt 4 ustawy o odpadach). Wymagania te muszą być oceniane w sposób indywidualny, dla konkretnego produktu ubocznego i dopuszczonych sposobów jego wykorzystania.

Dość częstymi w praktyce są próby traktowania jako produkt uboczny pozostałości z pewnych procesów produkcyjnych, mogących mieć zastosowanie w rolnictwie jako nawozy czy polepszacze gleby – poprzez bezpośrednio wprowadzanie do gleby dla kształtowania jej właściwości czy też pośrednie, przez użycie produktu jako komponentu do wytwarzania kompostu, produkcji nawozów organicznych oraz organiczno-mineralnych, wapna nawozowego i polepszaczy gleby. Pojawić się więc może pytanie, jakie wymagania powinny być spełnione, aby wskazane rodzaje zastosowań mogły być uznane za dopuszczalne, a tym samym spełniony został jeden z warunków uznania pozostałości za produkt uboczny, a nie odpad.

Nawóz organiczny i polepszacz gleby

Nieco prostsze jest ustalenie wymagań dotyczących wskazanych sposobów wykorzystania pośredniego, wszystkie one podlegają bowiem przepisom o nawozach i nawożeniu, zwłaszcza ustawie o nawozach (Ustawa z 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu – DzU z 2015 r. poz. 625, ze zm.), ewentualnie rozporządzenia 2003/2003 (Rozporządzenie WE nr 2003/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z 13 października 2003 r. w sprawie nawozów – Dz. Urz. UE L 2003 304.1 ze zm. – przepisy tego aktu mają zastosowanie do produktów wprowadzanych do obrotu jako nawozy z oznakowaniem „nawóz WE”). Zgodnie z tymi przepisami, rozróżniane jako produkty są nawozy oraz środki wspomagające uprawę roślin, te ostatnie to środki poprawiające właściwości gleby, stymulatory wzrostu i podłoża do upraw (art. 3 ust. 1 pkt 10). Zauważyć tu należy, że powoływane przepisy terminu „polepszacz gleby” używają tylko w odniesieniu do produktów wytwarzanych z użyciem „produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego”, zgodnie z definicją z art. 3 pkt 22 rozporządzenia 1069/2009 (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady WE nr 1069/2009 z 21 października 2009 r. określające prze-

REKLAMA

W ofercie ponad 70 modeli maszyn do letniego utrzymania dróg!

MULCZERY NA PANTOGRAFIE

KOSIARKI SAMOBIERAJĄCE

RAMIONA WYSIĘGNIKOWE - zasięg pracy od 4 do 9 m

MENEDŻEROWIE REGIONÓW:
Arkadiusz Pawelski
 tel. kom.: 502 265 934
 województwa: dolnośląskie, lubuskie, łódzkie, opolskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie

Marek Majewski
 tel. kom.: 508 118 412
 województwa: mazowieckie, podlaskie

Dominik Żmuda
 tel. kom.: 506 192 269
 województwa: śląskie, świętokrzyskie, małopolskie, podkarpackie, lubelskie

Janusz Ferenc
 tel. kom.: 504 216 585
 województwa: pomorskie, warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie

SaMASZ Sp. z o.o. • 15-161 Białystok, ul. Trawiasta 15 • tel.: 85 664 70 31 • www.samasz.pl

leby
 ragań
 obów
 zyst-
 isom
 szcza
 0 lip-
 niu –
 wen-
 2003
 3 Par-
 1 paź-
 zów –
 zepi-
 pro-
 1 jako
 WE”).
 róż-
 oraz
 óślin,
 wła-
 ostu
 t 10).
 vane
 gle-
 u do
 ciem
 enia
 art. 3
 Roz-
 skie-
 paż-
 rze-

pisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie WE nr 1774/2002, czyli rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego – Dz. Urz. UE L 2009 300.1 z 14 listopada 2009 r., z późn. zm.). Według tych definicji, „nawóz organiczny” i „polepszacz gleby” oznaczają materiały pochodzenia zwierzęcego stosowane do utrzymywania lub poprawiania odżywiania roślin, właściwości fizycznych i chemicznych oraz aktywności biologicznej gleb, stosowane oddzielnie albo łącznie; mogą zawierać obornik, niezmineralizowane guano, treści przewodu pokarmowego, a także kompost i pozostałości fermentacyjne. Takie nawozy i polepszacze, czyli zawierające w swoim składzie produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego, muszą spełniać wymagania wynikające z rozporządzenia 1069/2009.

Ogólną definicję „polepszacza gleby” zawiera decyzja Komisji nr 2015/2099 (Decyzja Komisji (UE) 2015/2099 z 18 listopada 2015 r. ustanawiająca ekologiczne kryteria przyznawania oznakowania ekologicznego UE dla podłoży uprawowych, polepszaczy gleby i ściółki ogrodniczej – Dz. Urz. UE L 2015 303.75), gdzie w art. 2 pkt 3 uznano, że „polepszaczem gleby” jest materiał dodawany do gleby *in situ* (czyli bezpośrednio, w warunkach naturalnych), którego główną funkcją jest utrzymanie lub poprawienie jej właściwości fizycznych, chemicznych lub biologicznych, z wyjątkiem środków wapnujących.

Jak się wydaje, odpowiada to pojęciu „środek poprawiający właściwości gleby” używanemu przez ustawę o nawozach i definiowanemu w art. 3 pkt 7 jako substancje dodawane do gleby w celu poprawy jej właściwości lub parametrów chemicznych, fizycznych, fizykochemicznych albo biologicznych. Jest to równocześnie, jak już wskazano wyżej, jeden z rodzajów „środków wspomagających uprawę roślin”.

Generalnie jednak ustawa o nawozach zakłada w art. 17 ust. 1, że dozwolone jest stosowanie nawozów i środków wspomagających uprawę roślin (w tym, jak wskazano, środków poprawiających właściwości gleby), które zostały dopuszczone do obrotu na podstawie art. 3 ust. 1 i 2 bądź art. 5, ewentualnie rozporządzenia 2003/2003. Oznacza to, że podmiot stosujący takie produkty może je stosować tylko pod warunkiem, że zostały one formalnie dopuszczone do obrotu. Podstawowym sposobem takiego dopuszczenia jest uzyskanie pozwolenia ministra właściwego do spraw rolnictwa. Pozwolenie jest decyzją administracyjną, którą powinien uzyskać podmiot wprowadzający do obrotu produkt o charakterze nawozu lub środka wspomagającego uprawę roślin, spełniając warunki określone przepisami ustawy o nawozach.

Konieczna instrukcja

Rozważyć należałoby także kwestię ewentualnego wykorzystania produktu

ubocznego bezpośrednio, w szczególności przez wytwórcę tegoż produktu na gruntach, do których ma on tytuł prawny umożliwiający takie działanie. Pozornie, patrząc przez pryzmat przepisów ustawy o nawozach, nie następuje w takim przypadku wprowadzenie produktu ubocznego do obrotu, na co jest wymagane pozwolenie. Jednakże treść powołanego wcześniej przepisu art. 17 ust. 1 teże ustawy sformułowana została w sposób generalny, przepis jest skierowany do wszystkich podmiotów stosujących nawozy czy środki wspomagające uprawę roślin, bez względu na to, gdzie te produkty stosują czy są ich wytwórcami, czy tylko podmiotami stosującymi, bez względu także na rodzaj gruntu. Dodatkowo przepisy zawarte w ust. 2 i 3 wprowadzają pewne generalne warunki stosowania nawozów, zaś przepis ust. 4 wymaga stosowania środków poprawiających właściwości gleby i stymulatorów wzrostu zgodnie z instrukcją ich stosowania i przechowywania. Oznacza to, że bez takiej instrukcji produktów tych stosować nie wolno, a przygotować ją powinien wytwórca produktu. Projekt instrukcji należy dołączyć do wniosku o wydanie pozwolenia na wprowadzenie do obrotu (art. 4 ust. 4), co faktycznie oznacza, że projekt ten jest zatwierdzany przez ministra wydającego zezwolenie.

prof. dr hab. Marek Górski

Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Szczeciński

REKLAMA

Bollegraaf
 RECYCLING SOLUTIONS

6 585
 rskie,
 ie,
 3

Prasy do belowania firmy Bollegraaf HBC z klapą wstępnego zgnięcia to najwyższa jakość i ROI (zwrot kosztów inwestycji). Seria HBC znana jest z niezawodności i trwałości. Wszystkie belownice HBC produkują jednorodnie i ciężkie bele oferując przy tym najniższe koszty produkcji. Seria HBC oferuje wiele dostępnych opcji.

Sales Manager Poland
 Tomasz Kusiński
 +48 733 812 447
 www.bollegraaf.com
 t.kusinski@bollegraaf.com

bollegraaf.com